

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Δ΄. - ΤΕΥΧΟΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1881

Οὐκ ἔστι παρὶς τοῦ δευτέρου ἔτους
βουλόμενος ἢ παρὶ παιδείας καὶ αὐτῶν καὶ
τῶν αὐτῶν ἐπιστῶν. (Πλάτ. Θεαίτητος.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1881

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

σως και οὐχὶ διὰ τοῦ στόματος τοῦ διδασκάλου, τοῦτέστιν ἐὰν ὁ μαθητὴς ἐπεξεργάζεται αὐτὸς πνευματικῶς τὰ ἠθικὰ συγγράμματα τῶν διαφόρων ἐποχῶν καὶ ἀποκτᾷ οὕτω ὡς οἶόν τε ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ βίου τοῦ ἔθνους. Μόνον διὰ τοιαύτης ἀντενεργείας ἀπαντᾷ ὁ μαθητὴς ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἐθνικὸν βίον, ἀληθῆ ἐθνικὴν μόρφωσιν.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 5 Ἰουνίου 1882.

Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Μ. ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ

Ι. Ε. ΜΕΣΟΔΩΡΑΣ

ΠΕΡΙ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΜΟΙΒΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΝΩΝ

(Ἐκ τῆς Pédagogie Pratique τοῦ J. Carré.)

ΥΠΟ

Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς παραδοχῆς ἐνός καὶ μόνου συστήματος ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν, ἐφαρμοζομένου εἰς ἅπαντα τὰ σχολεῖα.

Τὰ πειθαρχικὰ μέσα ὧν δεῖν νὰ γίνηται χρῆσις, πρέπει νὰ διαφέρωσιν ὡς πρὸς τὸ κοινωνικὸν κέντρον ἐν ᾧ εὐρίσκονται τὰ σχολεῖα. Τὰ δὲ κέντρα ταυτὰ εἰσιν ὅλως διάφορα. Ποῦ μὲν ὁ δῆμὸς ἐστὶ μικρὸς καὶ ἀγροτικὸς, ἀπλᾶ εἰσὶ τὰ ἦθη τῶν κατοίκων, οἵτινες παραδίδονται μεμονωμένοι εἰς τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἔργα των, ὁμιλοῦσιν ὀλίγον, τὰ τέκνα των μιμοῦνται αὐτοὺς καὶ εἶναι δειλὰ ὡς αὐτοί. Πρὸς δὲ τούτοις τὸ σχολεῖον εἶναι ὀλιγάριθμον. Ἐὰν δὲ ἐν ὧρα τοῦ μαθήματος τυχὸν προσκρούσῃ τις τῶν μαθητῶν, ἀρκεῖ ἐν μόνον βλέμμα τοῦ διδασκάλου ἵνα ἐπαναγάγῃ αὐτὸν εἰς τὸ καθῆκον. — Ποῦ δὲ ὁ δῆμὸς ἐστὶ μικτὸς, βιομηχανικὸς δηλ. καὶ ἀγροτικὸς· δὲν διάγουσι τὸν αὐτὸν ὡς οἱ ῥηθέντες βίον καὶ δὲν ἔχουσι τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ οὔτε αὐτοὶ οὔτε τὰ τέκνα των. Τὸ ἔργον τῆς ἀνατροφῆς καθίσταται συνθετώτερον καὶ αἱ δυσκολίαι τοῦ διδασκάλου αὐξάνουσιν. Ἄλλαχού δὲ ὁ δῆμος εἶναι πολυπληθέστερος συγκείμενος ἐκ 1600, 2000

ἢ 3,000 ψυχῶν καὶ ἐπέκεινα καὶ ὅλως βιομήχανος, ὁ δὲ πληθυσμὸς οὗτος ἄστατος καὶ οἱ μὲν πατέρες, πολλάκις δὲ καὶ αἱ μητέρες ἐργάζονται ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν ἐργαστηρίῳ ἢ ἐργοστασίῳ, τὰ δὲ τέκνα τῶν τρέχουσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐγκαταλειμμένα εἰς ἑαυτὰ καὶ παραδεδομένα εἰς παντοίας κακὰς εἰσηγήσεις· εἰσὶ δὲ πλὴν ὀλίγων εὐτυχῶν ἐξαιρέσεων ἰταμά, θρασεία, αὐθάδη καὶ ἀπειθή. Συμβαίνει δὲ πρὸς τοῦτοις ὅτι τὰ παῖδια δὲν φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον εἰ μὴ ἐν μέρος τῆς ἡμέρας καὶ διαγρῶσι τὸ ἐπίλοιπον ἐν τῷ ἐργοστασίῳ, ὕπερ κάκιστον. Ἐντεῦθεν οὐδὲν παράδοξον ὅτι τῶν διδασκάλων ἄλλοι μὲν συνιστῶσι τρόπον ἥπιον καὶ μετρίχιον, ἄλλοι δὲ πάλιν ἀπαιτοῦσι πειθαρχίαν ὅλως στρατιωτικὴν. Ὅθεν ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἐν τῇ τρίτῃ περιπτώσει ἀναγκαῖον ἢ δυνατόν δὲν εἶναι ἐπίσης καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ. Δέον λοιπὸν ἐν τῇ συζητήσει θέματος παρουσιαζομένου κατὰ διαφόρους ἐπόψεις νὰ περιορισθῇ τις εἰς τὴν εὐρεσιν μέσων γενικῶν, δυναμένων νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐν πᾶσι τοῖς σχολείοις οἷα δῆποτε καὶ ἂν ᾖσιν.

Εὐρέθη δὲ ὅτι τὰ μέσα ταῦτα δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας· εἰς προληπτικά καὶ εἰς ἄμεσα ἢ παρὰ χρῆμα.

Μίσα προληπτικά.

Ὅμοιολεγειται παρὰ τῶν διδασκάλων ὅτι περιστάσεις τινὲς συμβάλλουσι τὰ μέγιστα πρὸς ἐπίτευξιν καλῆς τάξεως ἐν τοῖς σχολείοις καὶ ὅτι πρὸ πάντων ὁ διδάσκαλος δέον νὰ φροτίζει ὅπως αἱ τοιαῦται περιστάσεις ὑπάρχωσι πρὸς ἀρωγὴν αὐτοῦ, ἵνα τὰ πειθαρχικά μέσα φέρωσιν αἴσιον ἀποτέλεσμα. Ἡ εὐπρεπής, δηλονότης, ἐγκατάστασις καὶ καλὴ ὄψις τοῦ σχολείου καὶ τοῦ ὕλικου αὐτοῦ, ὁ δὲ ἐκάστην τάξιν ἐγκριθεὶς κανονισμὸς ἢ πρόγραμμα καὶ τέλος ὁ τρόπος καὶ ἡ στάσις καὶ ἐν γένει τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ διδασκάλου· πρόσθετος δὲ τοῦτοις καὶ τὴν ὑπόληψιν ἧς ἀπολαύει ἐκτὸς τῆς σχολῆς.

α'.) Βέβαιόν ἐστίν ὅτι τὸ καλὸν οἶκημα καὶ τὸ καλὸν ὕλικόν τοῦ σχολείου συμβάλλουσιν εἰς τὴν πειθαρχίαν.

Ἡ τῆς παραδόσεως αἴθουσα δέον νὰ ᾖ ἀρκούντως εὐρύχωρος καὶ νὰ παρέχη εἰς ἕκαστον μαθητὴν τοῦλάχιστον ἑνὸς τετραγωνικοῦ μέτρου ἐπιφάνειαν, ἥτοι χῶρον· διότι τὰ παῖδια, ὅταν ᾖσιν συμπεπυκνωμένα καὶ συσσωρευμένα τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ, καὶ δὲν δύνανται νὰ κινῶνται ἀνέτως δυσκόλως τηρεῖται σιωπὴ καὶ τάξις.

Δέον πρὸς τοῦτοις νὰ φωτίζεται καλῶς καὶ νὰ μὴ ἔχη γωνίας σκοτεινάς, ἐν αἷς ὁ μαθητὴς νὰ ἐκρεύγη τὸ βλέμμα καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ διδασκάλου.

Νὰ ἦναι ἀσβιστωμένη, καθαρὰ καὶ τακτοποιημένη· μηδὲν νὰ ὑπάρχῃ ἐκτετοπισμένον, μήτε ἐπὶ τῆς ἐδρας τοῦ διδασκάλου, μήτε ἐπὶ τῶν θυρίδων, μήτε ἐπὶ τῶν τραπέζων. Τὰ τῶν μαθητῶν γραφεῖα νὰ ἐξετάζωνται συχνὰ καὶ μηδὲμία νὰ ἐπιτρέπηται ἀταξία ἐν αὐτοῖς. Ἀδύνατον εἶναι τὰ παιδιά νὰ μὴ συνειθίζωσιν εἰς τὴν καθαριότητα, τάξιν καὶ φροντίδα, ὅταν πᾶν τὸ περὶ αὐτοῦ, ἐκφράζῃ ταῦτα. Ἐὰν θέλωμεν νὰ σέβωνται τὴν διδασκαλίαν, πρέπει πάντα τὰ περὶ αὐτὴν νὰ ἐπιβάλλωσι σέβας.

Δέον νὰ ἔχῃ θρανιοτραπέζας στερεὰς καὶ ἀναπαυτικὰς· διότι ἐὰν τὸ παιδίον κάθηται κακῶς, δὲν θὰ μὲνῃ ἡσυχον· ἐὰν ἡ τράπεζα κλονηταὶ καὶ δὲν δύναται νὰ ἐξέρχεται εὐκόλως, λαμβάνει ἐκ τούτου πρόχειρον ἀφορμὴν τέρψεως καὶ ἀταξίας.

Ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τὸ σχολεῖον καὶ αὐλὴν, ἵνα καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς τέρψεως καὶ τῶν παιγνίων δύνηται νὰ διατηρῆται ἡ τάξις.

Νὰ περιέχῃ πᾶν τὸ διὰ τὰ μαθήματα χρειώδες, οἷον ἀναγνώσεως βιβλία ἀρκούντως ἄφθονα, ἵνα ἕκαστος μαθητῆς ἔχῃ τὸ ἑαυτοῦ· ἱκανοὺς μέλανας πίνακας ἐφ' ὧν νὰ δύνηται ὁ διδάσκαλος νὰ καθιστᾷ ψηλαφητὸν τὸ μάθημά του εἰς ὅλην τὴν τάξιν· σύνοψιν γεωμετρικὴν, χάρτας, σχολικὸν μουσεῖον κτλ., παρέχοντα αὐτοῖς μυρία μέσα δυνάμενα καθιστάναι τὴν διδασκαλίαν σαφῆ καὶ ἐπαγωγόν. Ἐπιθυμητὸν θὰ ἦτο ἐὰν ἀπανταχοῦ ἡ δημοσὸς ἀνελάμβανε νὰ χορηγῇ τὰ χρειώδη τοῦ σχολείου τοῖς ἀπόροις τῶν μαθητῶν, καὶ οὕτως ἐνῶ παρέχει αὐτοῖς ὁ νόμος δωρεάν τὴν διδασκαλίαν, νὰ παρέχῃ αὐτοῖς καὶ τὰ ὄργανα τῆς μαθήσεως ἀνευ τῶν ὁποίων καὶ ὁ κάλλιστος τῶν διδασκάλων βλέπει πολλάκις τοὺς κόπους τοῦ παρακλυμένου καὶ ἀνισχύρου.

Βεβαίως δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τοῦ διδασκάλου ἡ πραγματοποίησις πάντων τούτων, δύναται ὅμως πλὴν νὰ συντελέσῃ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ σκοπόν. Πρὸς πᾶσαν βελτίωσιν ἡ ἔμφρων ἐνέργεια τοῦ διδασκάλου κατορθώνει πολλά. Ἐὰν γινώσκῃ τὸν τρόπον τοῦ νὰ αἰτήσῃ καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὰ δέοντα, πολλάκις ἐπιτυγχάνει αὐτῶν. Ἄς προσπαθῇ πρὸς τούτοις διὰ τῆς εὐφυΐας του νὰ ἀναπληροῖ τὰ ἐλλείποντα. Μέλανες πίνακες ἱκανοὶ τὸν ἀριθμὸν δύνανται νὰ ἐπέχωσι τὸν τόπον πολλῶν πραγμάτων σπανίως δὲ θέλουσι τῷ ἀρνηθῆναι αὐτούς· τὸ δὲ κάλλιστον σχολικὸν μουσεῖον θὰ ἦναι ἐκεῖνο, ὅπερ θέλει καταρτίσει αὐτὸς αὐτός. Χάρτας καὶ μέτρα ὑπ' αὐτοῦ κατασκευαζόμενα, θὰ διευκολύνωσι πολὺ τὸ ἔργον του, ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ ζῆλον πρὸς ἐργασίαν. Τέλος, ἂς συμμορφῶνται πρὸς τὸν κωνοισμὸν, μηδέποτε δεχόμενος παιδιά κατωτέρως τῶν 6 ἐτῶν ἡλικίας

ἢ τῶν 5' ἃς δέχεται δὲ αὐτὰ ἐν ἀρχῇ ἐκάστης ἑξαμηνίας. Οὕτω δὲ τὰ τεθέντα ὡς ἀνωτέρω ποθητὰ ἐπιτυγχάνονται προσκαίρως καὶ κατὰ τὸ δυνατόν.

β'.) Ἡ μὲν τοῦ ὕλικου ἐγκατάστασις χορηγεῖται ὑπὸ τοῦ δήμου, ἀλλ' ὁ τῆς τάξεως ὄργανισμὸς εἶναι ὀλοκληρῶς ἔργον τοῦ διδασκάλου.

Πρὸ πάντων ἐν ἐκάστη τάξει θέλει τοιχοκολληθῆ πίναξ τῆς χρήσεως τοῦ χρόνου, καλῶς ἐγνωσμένος τοῖς τε μαθηταῖς καὶ τῷ διδασκάλῳ· νὰ συμμορφῶνται δὲ πρὸς αὐτὸν πάντες αὐστηρῶς. Καὶ αὕτη δὲ ἡ τάξις, καθ' ἣν διαδέχονται ἀλλήλας αἱ ἀσκήσεις δὲν εἶναι ἀδιάφορος ὡς πρὸς τὴν πειθαρχίαν. Ἡ ἐναλλαγὴ τῶν μαθημάτων, ἐν οἷς οἱ μαθηταὶ ἴστανται ὄρθιοι μετ' ἐκείνων ἐν οἷς κάθηνται, εἶναι ἀναγκαῖα, ἵνα μὴ ἀποκάμωσι· διότι ἡ ἀπαγγελία τῶν μαθημάτων πρέπει νὰ τεθῆ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παραδόσεως, ἵνα οἱ μαθηταὶ, οἵτινες δεόν πάντοτε νὰ φοβῶνται μὴ ἐρωτηθῶσι καὶ μὴ δὲν γινώσκωσιν αὐτὰ ἀρκούντως, νὰ προσέχωσι πολὺ καὶ νὰ ἴστανται ἡσυχοὶ· τοῦθ' ὅπερ θέλει συντείνει εἰς τὴν πειθαρχίαν καὶ διὰ τὸ ἐπίλοιπον μέρος τῆς παραδόσεως καὶ πρὸς τούτοις εἰς τὸ νὰ ἐκμανθάνωσιν οἱ μαθηταὶ κατὰ τὴν ἐπομένην ὥραν τῆς διασκεδάσεως ὅσα ἐκ τῶν μαθημάτων δὲν ἔχουσι μεμαθημένα.

Εἰς τὸ τέλος τῆς πρωΐνης διδασκαλίας, ὅτε τὸ φῶς εἶνε πλήρες, οἱ δὲ μαθηταὶ ἤδη κεκμηκότες ἀπαιτοῦσι γύμνασμα ἐνῶ τὸ σῶμα νὰ ἐνεργῆ μᾶλλον τοῦ πνεύματος· διὸ πρέπει νὰ τεθῶσι τὰ μαθήματα τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἰχνογραφίας, ἅτινα κάλλιον παντὸς ἄλλου συμβάλλουσιν εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῆς πειθαρχίας. Ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς μετὰ μεσημβρίαν παραδόσεως, ὅτε συχνότατα, μάλιστα δ' ἐν ὄρῳ χειμῶνος, δὲν φέγγει πλέον ἀρκούντως ὥστε νὰ δύνωνται οἱ μαθηταὶ ν' ἀναγινώσκωσιν ἔτι ἢ νὰ γράφωσιν, καὶ ὅτε μάλιστα εἰσι κεκμηκότες ἐκ τῆς ἐργασίας ὅλης τῆς ἡμέρας, πρέπει νὰ τεθῶσι τὰ μαθήματα τῶν γενικῶν πραγμάτων, γύμνασμα ἐπαγωγὸν, ὅπερ καὶ αὐτὸ καθιστᾷ τὴν πειθαρχίαν εὐκόλον, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου θέλουσιν ἀπέλθει τοῦ σχολείου μὲ εὐχαρίστους ἐντυπώσεις.

Ὁ διδάσκαλος ὀφείλει πρὸ τῆς παραδόσεως νὰ ἔχη ἕτοιμα πάντα τὰ πρὸς παράδοσιν ἢ ἀσκησιν ἀντικείμενα. Δὲν ἔχει οὐδὲ στιγμὴν νὰ χάσῃ· πρέπει νὰ φροντίζῃ ὥστε ἅμα ἐν γύμνασμα τελειώσῃ, ἐν ἄλλο νὰ ἀκολουθήσῃ ἀμέσως. Ἐὰν ἦναι πάντοτε ἕτοιμος νὰ κάμῃ ἐκεῖνο ὅπερ ὀφείλει νὰ κάμῃ, δὲν θὰ παρέχῃ τοῖς μαθηταῖς δι' ἀκαίρου ζητήσεως καὶ βραδυπυρίας εὐκαιρίαν ὅλως φυσικῆ· τοῦ νὰ κάμωσι θόρυβον καὶ ἀτα-

ξίας· οὕτω δὲ, καὶ οὕτω μόνον, δὲν θὰ ἐκλέγη τὰ γυμνάσματα τυχαίως ἀλλὰ θέλει τὰ ἐκλέγει καταλλήλως πρὸς τὰς δυνάμεις, ὡς ἐπίσης καὶ πρὸς τὰς μελλούσας ἀνάγκας τῶν μαθητῶν τοῦ διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἔσονται ἀρεστά αὐτοῖς. Πρακτικῶς δὲ ὀφείλει νὰ φροτίζη ὅπως αὐτοὶ ἐν ἀρχῇ τῆς παραδόσεως, ἢ ἐν στιγμαῖς αἷς ὁ διδάσκαλος θέλει προσδιορίσει, νὰ ἐφοδιάζονται μὲ πᾶν ὅ,τι δύνανται νὰ χρειάζονται, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀκαίρων ἐνοχλήσεων, αἵτινες πάντοτε προξενοῦσι ταραχὴν καὶ ἀταξίαν.

Δεῖν νὰ ἐπαγρυπνῇ ὅπως οἱ μαθηταὶ ὡσι πάντοτε ἐνησχολημένοι· διότι σπανίως ἀτακτοῦσι τὰ παιδία ὅταν εὐρίσκωνται ἐνησχολημένα καὶ αἰσθάνονται ὅτι εἶναι ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ διδασκάλου· νὰ φροντίζη δὲ ὅπως ἡ ἐνησχόλησις τῶν ἢ ὠφέλιμος, ἐνδιαφέρουσα καὶ ἑλκυστικὴ, καθ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν. Θέλει δὲ κατορθῶναι τοῦτο ἐν γένει ἔτι καὶ ὅταν ἔχη διάφορα τμήματα, ἐὰν τὰ γραπτὰ ἔργα ἄτινα τοῖς δίδει εἶναι πάντοτε ἀπόρροια τῶν προφητικῶν μαθημάτων. Τῷ ὄντι δὲ ὅταν τὸ γραπτὸν γύμνασμα τοῦ δὲν εἶναι ἄλλο ἢ παράστασις τῶν ἀκουσθέντων διὰ τῆς γραφῆς, πολὺ ἐνδιαφέρεται ὁ μαθητὴς εἰς τὸ νὰ προσέχη διαρκούντος τοῦ μαθήματος· ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἔργον τοῦ δὲν θὰ τὸν βαρύνῃ ἀφ' οὗ θὰ περιστρέφεται εἰς πράγματα ἡδὲ ἐξηγηθέντα καὶ γνωστὰ αὐτῷ. Ἔτερον πρᾶγμα ἐξαιρετικὸν εἶναι τὸ νὰ κάμνῃ ὁ διδάσκαλος ὅσον πλείονα μαθήματα συλλήθῃν ἢ τοὶ κοινὰ τοῖς πᾶσιν ὅσον δήποτε διαφόρων δυνάμεων καὶ ἂν ὡσι, διότι μόνον ἢ ἀπ' εὐθείας ὑπ' αὐτοῦ γινομένη διδασκαλία δύναται νὰ ἦναι νοήμων καὶ διὰ ταῦτα ἐνδιαφέρουσα. Ἐξαιρουμένης δὲ τῆς ἀναγνώσεως τῆς διδασκομένης γλώσσης καὶ τῆς ἀριθμητικῆς, ἐν γένει εἰπεῖν πᾶσι αἱ λοιπαὶ ἀσκήσεις δύνανται γίγνεσθαι ἀπὸ κοινοῦ ἐν τῇ αὐτῇ παραδόσει.

Πλὴν δὲ τῆς διανοητικῆς τάξεως, οὕτως εἰπεῖν, πρέπει νὰ λαμβάνηται πρόνοια καὶ διὰ τὴν ὑλικὴν. Πρῶτον δὲ πάντων ν' ἀπαιτῇ, ἵνα πάντες οἱ μαθηταὶ φθάνωσιν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὠρισμένην ὥραν. Διδάσκαλοι τινες ἐγνωμοδότησαν, ὅτι διὰ νὰ ἐπιτυχάνηται αὕτη ἡ ἀκρίβεια δεόν τὴν πρώτην νὰ κλείηται ἡ θύρα τοῦ σχολείου τὴν ὀγδόην ὥραν ἢ ὀγδόην καὶ τέταρτον τὸ βραδύτερον, ἀλλ' οἱ πλείότεροι ἀπεδοκίμασαν τὸ μέτρον τοῦτο καὶ κατέδειξαν τὰς δυσχερείας τοῦ πράγματος.

Ἄ Ἐνδεχόμενον, εἶπον, τὸ παιδίον νὰ βραδύνῃ παρὰ τὴν θέλησίν του καὶ διὰ τοῦτο χωρὶς νὰ πταίῃ. Ἐὰν δ' εὕρῃ τὴν θύραν κλειστὴν θ' ἀπέλθῃ. Ποῦ; . . . Καὶ ἂν, ἀφιέμενος εἰς ἑαυτὸν δι' ὅλης τῆς πρώτης, ἐν ᾧ οἱ γονεῖς του νομίζουσιν ὅτι εὐρίσκεται ἐν τῷ σχολείῳ, πράξῃ ἄτοπὸν τι·

Καὶ ἂν ἐξ ἰδίου αὐτοῦ σφάλματος βραδύνη ἢ ἀποπομπὴ αὐτοῦ ἄρα τῷ εἶναι τιμωρία ; Ἐξ ἐναντίας αὐτὸ τοῦτο ἐπιθυμεῖ πολλάκις ! »

Ὅθεν φαίνεται ὅτι ὁ ἀποκλεισμός οὗτος οὐδὲν ἔχει τὸ πρακτικὸν οὐδὲ τὸ ἐπωφιλές.

Καὶ ὅμως ἐξ ἅπαντος ἀπαιτεῖται ἀκριβεία. Ἴδου τί ἠθέλομεν συμβουλεύσει ὡς πρὸς τοῦτο. Ὁ διδάσκαλος ἄρχεται τῆς παραδόσεώς του ἀπὸ τῆς ἐβδόμης καὶ ἡμισίας¹ μένει ἐν αὐτῇ περιμένων τοὺς μαθητὰς του. Παρασκευάζει τὰ δέοντα καὶ θέτει τὰ πάντα εἰς καλὴν τάξιν, ἀποβλέπων εἰς τὰ τῆς ὅλης ἡμέρας ἀπαιτούμενα. Γράφει ἐπὶ τοῦ μέλανος πίνακος τὴν ἡμερομηνίαν, τοὺς ἀριθμοὺς, τὰ στοιχεῖα, τὰς μικρὰς φράσεις ἃς ἢ προκατηχητικὴ τάξις ἐφείλει ν' ἀντιγράψῃ. Σημειώνει τὴν σελίδα τῶν βιβλίων ἐξ ἧν ἀρυσθήσεται τὰ τῶν γυμνασμάτων θέματά του· ἀναγινώσκει τὰ τεμάχια ἅτινα θὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ τῆς ἀναγνώσεως μάθημα εἰς τὰς διαφόρους τάξεις του καὶ προετοιμάζει τὰς ἐξηγήσεις ἃς προτίθεται νὰ κάμῃ, κ.τ.λ. κ.τ.λ. Ἡμίσεια ὥρα ἀρκεῖ διὰ ταῦτα πάντα. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ μαθηταὶ φθάνουσι, καὶ ἀντὶ νὰ μένωσιν ἐν τῇ αὐλῇ ἢ ἐν τῇ ὁδῷ, ἀνεπιτήρητοι, ἐκτεθειμένοι πολλάκις εἰς πᾶσαν κακοκαιρίαν εἰσερχόμενοι εἰς αἴθουσαν θερμαινομένην¹ καὶ παρεσκευασμένην νὰ τοὺς δεχθῆ, ἐν ἧ αἰσθάνονται ὅτι τοὺς περιμένουσι, χαιρετῶσι τὸν διδάσκαλον καὶ ὑπὸ τὸν καὶ κάθηνται ἐν σιωπῇ εἰς τὴν θέσιν των, ἵνα ἐπαναλάβωσι τὰ μαθήματά των· τότε δὲ καὶ ἅπαντα τὰ ὠρολόγια τοῦ χωρίου ἔαν ἀσυμφωνῶσι πρὸς ἄλληλα, θὰ κκορθῶνθῃ ὥστε πάντες οἱ μαθηταὶ νὰ φθάσωσιν ἐκεῖ πρὸ τῆς ὁδοῦ ὥρας, τοῦτέστι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μαθήματος. Καὶ ἂν τυχὸν εὐρίσκωνται ἔτι τινὲς βραδύνοντες ἄνευ αἰτίας εὐλογοφαντοῦς, κρατοῦνται μετὰ τὸ μάθημα μᾶλλον ἢ ἦττον πολλὴν ὥραν, ἀναλόγως τῆς βραδύτητος τῆς ἀφίξεώς των.

Μετὰ μεσημβρίαν δὲ τὰ αὐτὰ συμβῆσκονται.

Ἐν τούτοις ὅταν ὁ καιρὸς τὸ ἐπιτρέπῃ οἱ μαθηταὶ δύνανται νὰ συνέρχονται ἐν τῇ αὐλῇ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ διδασκάλου κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας, ὅπερ προηγεῖται τῆς ἐνάρξεως τοῦ μαθήματος.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς καθαριότητος καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν ποιεῖται ὀνομαστικὴν πρόσκλησιν πάντων τῶν μαθητῶν του, πασῶν τῶν τάξεων ἀλλεπαλλήλως, καὶ σημειοῖ τοὺς ἀπόντας, ἔαν ὅμως ὑποθέτῃ ὅτι ἀπὸν τις μαθητῆς πιθανὸν ἔτι νὰ ἔλθῃ, ἀντὶ γραμμῆς θέτει ἀπλῶς στιγμὴν

¹ Ἐν ὥρᾳ χειμῶνος διλονότι.

ἀπέναντι τοῦ ὀνόματός του, ἐπιφουλατιόμενος νὰ μεταβάλη τὴν στιγμὴν ταύτην εἰς παῦσαν ἀκολούθως, ἐὰν ὁ μαθητὴς δὲν προσέλθῃ. Ἡ δὲ ὀνομαστικὴ κλητὶς δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς γνῶσιν τῶν ἀπουσιῶν, διότι πολλάκις ὁ διδάσκαλος δι' ἑνὸς μόνου βλέμματος δύναται νὰ ἴδῃ ἐὰν τις τῶν μαθητῶν εἶναι ἀπών, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι συμβάλλει καὶ εἰς τὴν πειθαρχίαν.

Ἴνα θεραπεύῃ ὁ διδάσκαλος τὴν ἀκαταμάχητον ἀνάγκην τοῦ κινεῖσθαι ἢ ἐχρῶσιν οἱ μαθηταί, τοῖς διατάττει παρελάσεις συνοδευόμενας δι' ἀσμάτων ἐν τῇ μεταβάσει αὐτῶν ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν· πρὸ πάντων δὲ νὰ μὴ καταργῇ τὸ μικρὸν διάλειμμα, ὅπερ τέμνει τὰς παραδόσεις εἰς δύο. Καλὸν εἶναι τῷ ὄντι τὰ παῖδια νὰ δύνωνται νὰ παίζωσιν, ἔστω καὶ ἐπὶ στιγμὴν, ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ διδασκάλου. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ ἀνατροφή εἶναι πρᾶγμα ἀτομικόν· ὅσον πλειότερα παῖδια ὑπάρχουσιν, ἐν τινὶ οἰκογενεῖα, τόσοι τρόποι διάφοροι τοῦ ἐνεργεῖν ὡς πρὸς αὐτὰ διὰ τὴν ἀνατροφήν αὐτῶν· οἱ γονεῖς γινώσκουσι τοῦτο καλῶς. Ὁ διδάσκαλος λοιπὸν χρειάζεται καὶ αὐτὸς νὰ γινώσκῃ τοὺς μαθητάς του ἵνα ὀδηγηθῆται ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ φέρεσθαι πρὸς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν· ἴσως λοιπὸν ἡ τῆς ἀναψυχῆς ὥρα, ἐὰν ὁ διδάσκαλος εἶναι προσεκτικὸς παρατηρητῆς, ἐστὶν ἡ καταλληλοτάτη τοῦ νὰ μελετᾷ τὸν χαρακτήρα ἑνὸς ἑκάστου τῶν μαθητῶν του, διότι ἐν τοῖς παιγνίοις τὰ παῖδια φαίνονται ὅποια εἶναι. Ὑπὸ ὑγιεινὴν ἐποψίν καὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ κινῶνται τὰ παῖδια ἀφ' οὗ ἔμειναν ἀκίνητα ἢ σχεδὸν ἀκίνητα ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ ἐπέκεινα, ὡς καὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀνοίγειν τὰ παράθυρα τῆς αἰθούσης τῆς παραδόσεως, ὅποια δὴποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ κατάστασις τῆς ἀτμοσφαιρας, καὶ τοῦ ἀνανεοῦν τὸν ἐν αὐτῇ ἀέρα, ἡ διασκέδασις αὕτη εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία· ὅθεν οἱ διδάσκαλοι ὀφείλουσι νὰ τὴν παρέχωσι πάντοτε τοῖς ἑαυτῶν μαθηταῖς, πρὸ πάντων δ' ἐν τῇ αὐτῇ ὁσάκις τοῦτο εἶναι δυνατόν, καὶ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς αἰθούσαις τοῦ σχολείου ὅταν ἡ κακοκαιρία δὲν ἐπιτρέπη τὴν ἐν ὑπαίθρῳ, καὶ ὅτε τὸ σχολεῖον δὲν ἔχει καὶ ὑπόστεγον αὐλήν. Τέλος δέ, (περὶ οὗ μάλιστα νῦν πρόκειται) ἡ ὅλική ἢ μερικὴ στέρησις τῆς διασκέδασεως ταύτης, ὅταν μάλιστα γινώσκῃ ὁ διδάσκαλος νὰ ζωογονῇ ταύτην δύναται νὰ καταστῇ ἐξαιρετὸν μέσον πειθαρχικόν.

Ἄλλὰ διὰ τοῦτο πάλιν ὀφείλει νὰ τὴν ἐπιτηρῇ. Ἐνιοὶ τῶν διδασκάλων, ἐκ τῶν καλλίστων μάλιστα, κλίνουσιν εἰς τὸ νὰ πιστεύωσιν ὅτι τὸ τέταρτον τοῦτο τῆς ὥρας εἶναι καιρὸς ἐλεύθερος δι' ἑαυτοὺς καὶ διὰ τοὺς ἑαυτῶν μαθητάς. Ἀπεναντίας, ἐν οὐδεμιᾷ στιγμῇ τῆς ἡμέρας ἢ ἐπιτή-

ρησίς των ἔχει χρείαν μείζονος μερίμνης καὶ δραστηριότητος. Μὴ λησμονώσι δὲ πρὸς τούτοις ὅτι δι' ὅποιον δήποτε δυστύχημα συμβαῖνον ἐξ ἀμελείας αὐτῶν εἰς τοὺς μαθητάς των εἰσι πολιτικῶς ὑπεύθυνοι.

Ἡ ἐκ τῆς παραδόσεως ἐξοδος πρέπει νὰ γίνεται ἐν καλῇ τάξει, μετὰ βήματος καὶ ἄσματος. Κατατάσσονται οἱ μαθηταὶ εἰς γραμμὴν ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ σημείου δοθέντος ἀποχωρίζονται ἵνα ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς κατοικίας των κατ' οὐλαμοὺς τῶν διαφόρων συνοικιῶν, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ὠρισμένων ἐποπτῶν.

Τέλος δὲ ἐν ταῖς διαλέξεσιν αὐτοῦ ὁ διδάσκαλος ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ τὸ λέγειν ταχέως, ἵνα οἱ μαθηταὶ ἐννοῶσι καὶ διατηρῶσιν ἐν τῇ μνήμῃ τοὺς λόγους του. Ν' ἀποφεύγῃ τὸ νὰ ὀμιλῇ μεγαλοφώνως· διότι ὅσον ὀλιγώτερον ὑψώνει τὴν φωνήν, τόσον περισσότερον προσέχουσιν οἱ μαθηταί, ἐν ᾧ εἰς φωνάζῃ, θὰ φωνάζωσι καὶ αὐτοὶ ὀμοφώνως, καὶ θ' ἀναγκάζεται τότε νὰ φωνάζῃ ἐπὶ μᾶλλον σφοδρότερον, ἵνα ὑπερτερῆσῃ τοῦ θορύβου. Λέγομεν δὲ καὶ τοῦτο: νὰ προφέρῃ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον τὰ πειθαρχικὰ προστάγματα του. Κωδωνίσκος ἢ συρίκτρα δύνανται κάλλιστα νὰ ἐπέχωσι τόπον τῆς φωνῆς του, ἵνα δίδῃ τὸ σημεῖον μεταβολῆς ἀσκήσεως, νὰ σταματήσῃ τὸ βᾶδισμα ἢ τὸ ἄσμα ὅπερ δὲν βαίνει καλῶς. Ἄρκει ἐν κτύπημα διὰ τοῦ κανόνος, τοῦ κονδυλομαχαιρίου ἢ τῆς κλειδῆς ἐπὶ τὴν τράπεζαν, ἐν νεῦμα ὅποιον δήποτε, ἀλλ' ἐκ συνθήκης, ἵνα ἐπιβάλλῃ σιωπὴν εἰς μαθητὴν συνομιλοῦντα, ἵνα εἴπῃ αὐτῷ ὅτι δὲν κρατεῖται καλῶς ἢ δὲν ἐργάζεται, διὰ ν' ἀποδοκιμάσῃ τὴν ἰσχυρὰν ἀνάγνωσίν του, ἢ τὴν ἐπὶ τοῦ μέλανος πίνακος ἀρίθμησίν του. Ἐνὶ δὲ λόγῳ ὁσάκις δύναται ὁ διδάσκαλος ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν λόγον του διὰ σημείου τινὸς πρέπει νὰ ποιῆται χρῆσιν τούτου· ἐκ δὲ τούτου καὶ οἱ πνεύμονες αὐτοῦ θὰ ἀνακουρίζωνται· καὶ ἡ πειθαρχία θὰ ὠφεληθῇ.

γ.) Τὸ παράστημα, ἡ ἐξωτερικὴ εὐπρέπεια καὶ ἡ φήμη ἧς ἀπολαύει ὁ διδάσκαλος δύναται ὡσπύτως νὰ συμβάλλωσιν ἰσχυρῶς εἰς τὴν πειθαρχίαν.

Δὲν εἶναι χρεία καὶ οὐδὲ καὶν πρέπει ἡ ἐνδυμασία του νὰ εἶναι κομψὴ οὐδὲ πολυτελής· ἄρκει μόνον νὰ ἦναι ἀρμόζουσα καὶ εὐπρεπής, καὶ πρὸ πάντων καθαρὰ, οὐ μόνον ἐν τῷ σχολείῳ ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. Ἡ δὲ κοσμιότης αὕτη δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται μόνον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ νὰ τηρῆται καὶ ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του ὅλης, καὶ ἐν ὅλῳ αὐτοῦ τῷ οἴκῳ.

Ἡ εὐπρέπεια δὲν εἶναι μόνον σωματικὴ καὶ ὑλικὴ ἀλλὰ καὶ ἠθικὴ. Ὁ διδάσκαλος ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ τοὺς δημοσίους χοροὺς, τὰ καπηλεία, τὰ

καρένεϊα, καὶ ὁποῖαν δὴποτε συναναστροφὴν ἀνάρμοστον εἰς τὴν σοβαρότητα καὶ ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἐπαγγέλματός του. Διὸ τὰς ἐξωθεν προσκλήσεις πρέπει μετὰ πλείστης ὁπῆς προφυλάξεως νὰ δέχνηται. Σπανίως δύναται νὰ ὑπάγῃ, π. χ. εἰς εὐωχίας γάμων χωρὶς νὰ πάθῃ μᾶλλον ἢ ἤτον ἢ ὑπόληψις τοῦ σπανίως δὲ καὶ ν' ἀναμιχθῇ εἰς παιδικὰς καὶ διασκεδάσεις τῶν φιληθόνων, χωρὶς νὰ ἐλαττωθῇ πως τὸ γόητρόν του, χωρὶς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ σχολεῖον ὀπωσοῦν ἠλαττωμένος ἐνώπιον τῶν μαθητῶν του, οἵτινες τάχιστα τὸν καταδιβάξουσιν ἀπὸ τῆς ἠθικῆς περιωπῆς, εἰς ἣν ὁ νοῦς αὐτῶν τὸν εἶχεν ἀναδιβάσει. Τοῖς παιδίσι ἅτινα εἰσέρχονται εἰς τὸ σχολεῖον ὁ διδάσκαλος εἶναι ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀνὴρ· κέκτηται μάθησιν, ἀνατροφήν, ἐξουσίαν· πρέπει νὰ τὸν ἀκούωσιν ὅταν συμβουλεύῃ, νὰ τῷ ὑπακούωσιν ὅταν διατάτῃ. Ἄς ἐπωφεληθῇ λοιπὸν τὰς πρώτας τυχύτας ἐντυπώσεις ὅπως ἐγκυαταστήσῃ καλὴν πειθαρχίαν.

Ἡ ὑπόληψις τοῦ διδασκάλου ἀυξάνει πρὸς τοῦτοις καὶ ὅταν ἤξεύρῃ νὰ ἐμπνεύσῃ καλὴν ἰδέαν περὶ τῆς μαθήτεως καὶ ἰκκνότητός του· ἀλλ' οὐχὶ ἐπιδεικνύμενος, ἐνίοτε μάλιστα πρὸς βλάβην τῶν ἀμοτέχνων του, οὐδὲ κατφεύγων εἰς μέσση ἀγυρτικά. «Ὁ ἔχων ἤτοι κατέχων ὀλίγη, λέγει Γερμανὸς τις συγγραφεύς, ἐπιδεικνύει τὸ περιεχόμενον ὅλης τῆς ἀποθήκης του,» ἀλλὰ τὸ εὐτελεῖς τῆς περιουσίας του ταχέως ἀνακαλύπτεται. «Ἵπάρχουτιν ἑκατοντάδες μεθόδων ἵνα διδάσκῃ τις ὅτι γινώσκει, ἐρρέθη πρὸς τοῦτοις, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει οὐδεμία πρὸς τὸ διδάσκειν ὅ,τι δὲν γινώσκει τις ἢ ὅ,τι ἡμίτελῶς γινώσκει.» Πρέπει λοιπὸν ὁ διδάσκαλος νὰ ἐργάζεται. Ἡ παιδαγωγικὴ ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπιστήμη, καθ' ἑκάστην προοδεύει· πρέπει λοιπὸν νὰ διατελῇ ἐνήμερος τῶν νέων τρόπων, τῶν ἐπινοηθέντων ἵνα κατστήσῃ τὴν διδασκαλίαν ταχυτέραν ἢ μᾶλλον καρποφόρον. Ἄντὶ νὰ λέγῃ τοῖς μαθηταῖς του πάντοτε τὰ αὐτὰ πεπαλαιωμένα πράγματα, νὰ τοῖς φέρῃ τὸν καρπὸν νεωτέρων καὶ προσφάτων σπουδῶν του καὶ νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν. Τὸ πνεῦμα ὅπερ θέλει διεγείρει θὰ ὑπάγῃ νὰ πνεύσῃ καὶ ἐν τῇ στενωπότητι καλύβῃ, καὶ θὰ ὀμιλήσῃ τοῖς γονεῦσι διὰ στόματος τῶν παιδίων. Ἐὰν κατῴρθωσιν νὰ μεταβάλλῃ εἰς ὥρας τέρψεως καὶ διανοητικῆς ζωῆς τὰς ἐνίοτε τοσοῦτο ἀνιάρκας καὶ μακρὰς ὥρας τοῦ σχολείου, αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ θὰ ἰκετεύωσιν τοὺς γονεῖς τῶν νὰ μὴ τοὺς ἐμποδίζωσιν ἀπὸ τοῦ σχολείου, αἱ δὲ ἰκεσίαι αὐταὶ εἰσέρχονται πάντοτε εὐθὺ εἰς τὴν καρδίαν τῶν γονέων. Ὅταν ὁ διδάσκαλος φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἡ πειθαρχία καθίστα-

τα αὐτῷ εὐκόλος. Ὁ διδάσκαλος ἐνδεχόμενον νὰ προσκληθῆ ἵνα ἐξασκήσῃ τὸ ἐπάγγελμά του ἐν τινι δήμῳ διηρημένῳ εἰς κόμματα· τὸ ἔργον του τότε καθίσταται δυσχερὲς, καὶ δεόν τότε νὰ ἐάλη εἰς ἐνέργειαν ὅλην του τὴν σύνεσιν καὶ εὐστοχίαν, νὰ τηρῇ τὴν αὐστηροτάτην αὐδετερότητα ἐν τῷ μέσῳ τῆς διαμάχης εἰς ἣν ἐξάπαντος θὰ ζητήσωσι νὰ τὸν παρασύρῳσιν. Ἄς ἐνθυμηθῆται ὅτι ἀνήκει εἰς ἀπάσας τὰς οἰκογενεῖας, ἐπειδὴ δεύει εἰς ὅλα τὰ παιδία διδασκαλίαν καὶ ἀνατροφήν καὶ φιλόστοργον μέριμναν. Ὅθεν φησὶν ἔχει τὸ πᾶν ν' ἀπολέσῃ καὶ οὐδὲν νὰ κερδήσῃ.

Δὲν συμβουλεύομεν ὅμως αὐτῷ νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ὡς ξένον ἐν τοῖς κόλποις κοινότητος ἐν ἣ ζῆ, οὐδὲ νὰ ἀδιαφορῇ πρὸς πᾶν ὅτι ἐνδιαφέρει αὐτὴν· ἐξ ἐναντίας μάλιστα ἐπιθυμοῦμεν νὰ τὴν γνωρίσῃ καλῶς καὶ ν' ἀγαπηθῆ ὑπ' αὐτῆς. Ὑπάρχουσι διδάσκαλοι οἵτινες κακολογοῦσιν ἀκαταπάστως τοὺς τόπους ἐν οἷς διδάσκουσι· τὸ κλίμα, τοὺς κατοίκους, τὰς συνηθείας, τὸν χαρακτῆρα τῶν κτοίκων κτλ. καὶ ἐνὶ λόγῳ τὰ πάντα πηρέχουσιν αὐτοῖς ὕλην πρὸς ἐπίκρισιν καὶ σκέψεις δυσάρεστους· ἄλλοι δὲ πάλιν θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὡς διδασκαλικοὺς πτηνὰ, καὶ ἅμα φθάσουσιν εἰς τινα δῆμον, κηρύττουσιν ὅτι δεὺν θὰ μείνωσιν ἐκεῖ πολὺν χρόνον. Πάντα ταῦτα εἶναι δυσάρεστα καὶ προξενοῦσι βλάβην ἀνυπολόγιστον εἰς τὴν ὑπόληψιν τοῦ διδασκάλου, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν ἣν μέλλει νὰ ἐξασκῆ ἐπὶ τῶν μαθητῶν. Ἡ πειθαρχία εἶναι προῖον ἀγάπης, ἐμπιστοσύνης καὶ σεβασμοῦ· πῶς λοιπὸν ὁ διδάσκαλος θὰ ἐλπίζῃ νὰ τῷ ἀπονέμωσι πάντα ταῦτα ὅταν οὐδὲν ἔχει νὰ προσφέρῃ εἰς ἀντάλλαγμα. Εἶναι ἀδύνατον ὁ δῆμος νὰ μὴ ἀγαπᾷ καὶ τιμᾷ τὸν διδάσκαλον ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατέβαλεν ὑπὲρ αὐτοῦ εὐφυΐαν, ψυχὴν καὶ δυνάμεις, καὶ ὅστις ἔζησε μετ' αὐτοῦ καὶ ἐν χρεῶ καὶ ἐν λύπῃ· ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι δύσκολον ν' ἀγαπήσῃ ἐκεῖνον ὅστις δεὺν ἠθέλησε νὰ γίνῃ ἄνθρωπος τῆς χώρας ἣν κατοικεῖ καὶ ὅστις δεὺν ἐνδιαφέρεται εἰς οὐδὲν τῶν εἰς αὐτὴν ἀφορώντων.

Ὑπάρχουσι διδάσκαλοι οἵτινες πάντοτε φέρονται πρὸς τοὺς ἑαυτῶν μαθητὰς μετ' ὕψος ἐπιτακτικὸν καὶ τραχὺ, καὶ οἵτινες οὐδὲν ἄλλο ποιοῦσιν ἢ ν' ἀποτεινῶσιν αὐτοῖς ἐπιπλήξεις, νὰ τοῖς ὀνειδίξωσιν τὴν ἀμάθειάν των καὶ νὰ τοὺς ταπεινώσιν. «Αἰσχύνομαι ν' ἀναφέρω ἐνταῦθα λέγει ὁ Ρολλίος (Rollin) λέξεις τινὰς ὑβριστικὰς αἱ χροῶνται πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀποκαλοῦντες αὐτοὺς ξύλα, ζῶα, θῆρας, χοίρους καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ δεὺν ἠθελον τὰς ἀναφέρει, εἰάν δεὺν ἤξευρον ὅτι εὐρίσκονται εἰσέτι ἐν τοῖς στόμασι διδασκάλων τινῶν.

Μήπως ὁ ὀρθὸς λόγος, ἡ τοῦ τρόπου εὐγένεια, ἡ ὀρθοφροσύνη ὑπαγορεύουσι ταῦτα; Δὲν βλέπει τις ἐναργῶς ὅτι εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἡ ταπεινῆς ἀνατροπῆς ἢ παχυλοῦ πνεύματος ὅπερ οὐδαμῶς αἰσθάνεται τί ἐστὶ κοσμιότης, ἢ χαρακτηρὸς σφοδροῦ καὶ παραφόρου καὶ μὴ δυναμένου κρατεῖσθαι; Ὅρθως λέγει ὁ Ῥολλίνος· ὁ διδάσκαλος οὐδέποτε πρέπει ἐν ταῖς μετὰ τῶν μαθητῶν σχέσεσιν αὐτοῦ νὰ παρεκκλίνῃ ἐκ τοῦ λόγου καὶ τῶν τρόπων τοῦ καλῶς ἀνατεθριμμένου ἀνδρός· ἐνταῦθα πρὸ πάντων ἐπιδρᾷ εἰς αὐτοὺς διὰ τῶν παραδειγμάτων του πολὺ μᾶλλον ἢ διὰ τῶν μαθημάτων του. Πολλάκις ἠρωτήσαμεν ἑαυτοὺς τί ὠφελεῖ τὸ νὰ λέγῃ τις συχνὰ εἰς τὸ παιδίον ὅτι εἶναι *χορδορακέφαλον*, ὅτι εἶναι *ζῶον*; Διότι τινὲς καὶ τοῦτο τοῖς λέγουσιν. Πρῶτον μὲν συμβαίνει πολλάκις νὰ μὴ ἔχη οὕτω τὸ πρᾶγμα· οἱ μαθηταὶ εἰσιν ὡς ὁ βλαστάνων σῖτος· ἄγνωστον τί θὰ παραγάγῃ βραδύτερον. Ἀλλὰ καὶ ἀληθὲς ἐάν ᾔνοι εἰς οὐδὲν ὠφίλει τὸ νὰ πείσῃ τις τὸ παιδίον περὶ τούτου; Ἄμα ῥιζωθῆ ἐν αὐτῷ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ φύσις ἠδίκησεν αὐτὸν ὡς μητρικὰ δὲν θὰ κάμῃ τίποτε. Τοῦτο ἄρα εἶναι τὸ ποθοῦμενον; Ἐξεναντίας ἃς φέρηται πάντοτε ὁ διδάσκαλος πρὸς τοὺς μαθητὰς μὲ τὸν τρόπον ἐκφράζοντα εὐνοίαν καὶ ἀγάπην, ἃς φαίνεται ἐνδιαφερόμενος ὑπὲρ πάντων ἐξίσου ἀλλὰ μάλιστα ὑπὲρ τῶν ἀκλήρων τῆς φύσεως· ἃς ἐνθαρρύνῃ τὰς ἐλαχίστας προσπάθειάς των· ἃς χαίρῃ ἐπὶ ταῖς ἐπιτυχίαις αὐτῶν, καὶ ἃς συμμετέχῃ τῆς λύπης αὐτῶν ἐπὶ ταῖς ἀποτυχίαις· οἱ τε λόγοι του καὶ ὅλη ἡ ὄψις του ἃς ἀπκυγάζωσι τὰ αἰσθήματα φιλοστόργου συμπαθείας καὶ οἱ μαθηταὶ του θὰ τὸν ἀγαπῶσι καὶ θὰ τῷ ὑπακούωσιν ἄνευ τῆς χρήσεως τιμωριῶν.

(*Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ

Α'. ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ Θ'. ΣΥΛΛΟΓ. ΕΤΟΥΣ 1881-82

Συγκροτηθείσης τῆς Α'. γενικῆς συνελεύσεως τῆ 15 Αὐγούστου, ἡμέρα τῆς ἐπετείου ἐορτῆς τοῦ Συλλόγου, ἐν συναθροίσει πολλῶν ἐκ τε τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν παρεπιδημούντων ἐταίρων, μετὰ τὸν ψαλέντα ὑπὸ ἱερέως ἀγιασμὸν, ὁ προεδρεύων ἀντιπρόεδρος κ. Ν. Χαλκιόπουλος λαβὼν τὸν λόγον, πρῶτον μὲν διὰ μακρὰς εἰσαγωγῆς ἀνέ-